

A magyar gyermekvállalást ösztönző családpolitika társadalmi fogadtatása

The social perception of the pronatalist Hungarian family policy

Tudományos Diákköri Dolgozat

Jelige: MMI804

Pályamunka lezárásának dátuma: 2021.04.12.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	1
1. Elméleti áttekintés	2
1.1. A magyar családpolitika és családtámogatási rendszer	2
1.2. Családvédelmi akcióterv.....	5
1.3. Családtámogatási rendszer fogadtatása a közvélemény-kutatások tükrében.....	5
2. Kutatási módszertan: kérdőíves megkérdezés	10
2.1. Hipotézisek	11
3. Kutatási eredmények	12
3.1. Demográfiai adatok bemutatása.....	12
3.2. A gyermekvállalás ösztönzése	14
3.3. A pronatalista politika társadalmi fogadtatása	16
3.4. A családtámogatási rendszert ért kritikák	18
3.4.1. Egy-, illetve kétgyermekes családokat támogató ellátások	19
3.4.2. Az alacsony jövedelműek számára nyújtott juttatások.....	20
3.4.3. A családi pótlék és gyermekgondozást segítő ellátás befagyasztása	21
3.4.4. További fontosabb kritikák	21
3.5. A családtámogatási rendszer megítélése és a kormány iránti szimpátia	22
4. Összegzés.....	23
Irodalomjegyzék.....	25
Mellékletek	29

Absztrakt

Európa számos országa, köztük Magyarország is jelentős demográfiai problémákkal küzd. A népességszám folyamatos csökkenése, a mérsékelt gyermekvállalási szándék, a reprodukciós szint alatti születésszám megoldásra váró problémaként sürgetik a döntéshozókat. Hazánk családpolitikai elvei a demográfiai problémák megoldásának jegyében jelentős átalakuláson mentek keresztül az elmúlt évtizedben, mely átalakulás során egyre több intézkedés született a pronatalista, vagyis a gyermekvállalás feltételeit javító politika jegyében. A központi statisztikák alapján ezen intézkedések eredményeként fogalmazzák meg, hogy 2011 óta hazánk termékenységi rátája 1,23-ról 1,56-ra emelkedett. Bár ez a szám egyelőre nem éri el a népesség reprodukciójához szükséges 2,1-es értéket, a növekmény jelentős eredményként könyvelhető el.

Dolgozatom során a magyar családtámogatási rendszer átalakulásának társadalmi megítélését kívánom kérdőíves módszerrel vizsgálni. Kérdőívem célcsoportjait - lehetőségeimből adódóan – fiatal- és nagycsaládosok, valamint fiatal, családalapítás előtt álló, főként egyetemi hallgatók adják. A dolgozat célja áttekinteni az elérhető közvélemény-kutatási adatokat, és kiegészíteni két önálló, a kiemelt célcsoportokon belül készített, nem reprezentatív felmérés eredményeivel. Az eredmények tükrében azt kívánja tesztelni a dolgozat, hogy mekkora a családpolitika egyes lépéseinek támogatottsága, illetve kimutatható-e – a termékenységi adatok statisztikailag kimutatható javulása mellett – a fogadtatásban is az ösztönzők pozitív hatása.

A dolgozatban végzett kutatás során bebizonyosodott a családpolitika gyermekvállalást ösztönző hatása. A magyar családpolitika pronatalista jellegű intézkedéseinek fogadtatása pozitív, azonban komoly hiányosságok miatt az ösztönzők pozitív megítélése nem teljeskörű, nem általános.

Bevezetés

„A demográfiai értelemben vett önfenntartó nemzet legnagyobb értéke és legfontosabb erőforrása a család, így csak a gyermekvállalást és a gyermeknevelést segítő családpolitika szolgálhatja érdemben hazánk céljait.”

(Magyarország Kormánya, 2020)

Dolgozatom témaválasztását a magyar családtámogatási rendszer 2010 óta folyamatban lévő átalakulása indokolja. Egyes kutatások (Kapitány-Spéder, 2019. 63. o.; Takács, 2012. 158. o.) alapján az elmúlt évtizedekben a családokban született gyermekek száma messze elmarad a tervezett gyermekszámtól. Az utóbbi tíz évben Magyarországon folytatott pronatalista¹, a gyermekvállalást ösztönző és annak feltételeit javító családpolitika elsődlegesen erre a problémára kíván megoldást találni.

Az évek során egyre több olyan ismerőssel találkoztam, akik a családpolitika intézkedéseit igénybe véve könnyebben vágtak bele a családalapításba és ezáltal a gyermekvállalásba, de akadtak olyanok is, akik negatív megítéléssel éltek a támogatásokkal szemben. Felmerült bennem a kérdés, hogy vajon szélesebb körben milyen megítélés övezi az intézkedéseket és ez összefügg-e olyan politikai tényezőkkel, mint például a kormány iránti szimpátia?

Dolgozatom áttekinti a magyar családtámogatási rendszer ellátásait, különösen nagy hangsúlyt fektetve a Családvédelmi Akcióterv (csalad.hu, Családvédelmi Akcióterv) keretében bevezetett intézkedésekre. Emellett megvizsgálom az ellátások gyermekvállalásra gyakorolt hatását.

A dolgozat saját kutatáson alapuló részében kérdőíves megkérdezés módszerével kívánom megvizsgálni a családpolitikai intézkedések gyermekvállalást ösztönző hatását, valamint a rendszer átalakulásának társadalmi megítélését családosok és – egyfajta kontrollváltozóként – egyedülálló egyetemista fiatalok körében. Dolgozatom célja, hogy megfogalmazott hipotéziseimen tesztelésével értékelhessem a családtámogatási rendszer fogadtatását.

¹ A családalapítást és a családi stabilitást célzó, a termékenység növekedését kedvezőnek és szükségyszerűnek ítéltó népesedéspolitikai szemlélet. (Polónyi, 2002)

1. Elméleti áttekintés

1.1. A magyar családpolitika és családtámogatási rendszer

Az Európai Unió tagállamai egységes családpolitikai irányelvek hiányában nemzeti szintű szabályozással határozzák meg saját családpolitikájuk irányelveit és alakítják ki ezek tükrében saját családtámogatási rendszerüket. A családpolitika hagyományos megközelítése szerint a családpolitikának egy szűkebb és egy tágabb értelmezését különböztetjük meg. (Gauthier, 2000. 1-2. o.) A szűkebb definíció szerint a családpolitika a gyermekes pároknak és/vagy egyedülálló szülőknek járó ellátásokat és szolgáltatásokat foglalja magába, melyek lehetnek közvetlen és közvetett pénzbeli juttatások vagy akár természetbeni juttatások is. A tágabb értelmezés szerint a családpolitika kiterjeszthető minden olyan közpolitikára, mely potenciálisan befolyásolhatja a családok jólétét. A megközelítésen belül Gauthier négy különálló, de egymással összefüggésben lévő kategóriát különböztet meg:

- (1) nem tradicionális ellátások: foglalkoztatáspolitikai kérdések (távmunka, rugalmas munkaidő), gyermekes szülők eltérő nyugdíjazási szabályai
- (2) családjog: házassággal és válással kapcsolatos szabályok, abortusz szabályozása, gyermekek támogatásával és jólétével kapcsolatos jogalkotás
- (3) szolgáltatások: egészségügyi ellátások, oktatásügy, gyermekjóléti szolgáltatások
- (4) további közpolitikák: munkanélküli ellátások, bevándorlás szabályozása, közösségi közlekedés kedvezményei. (Gauthier, 2000. 17. o.; Kristó, 2014. 40.o.)

E családpolitikai megközelítés mellett több, ettől eltérő értelmezés övezi a családpolitika, valamint a családtámogatás fogalmát. Ezek közül a leggyakrabban alkalmazott családtámogatási értelmezés szerint a családtámogatás azokat az állam részéről a gyermekes családoknak juttatott közvetlen pénzbeli juttatásokat jelenti, amelyekre a várandósságtól a gyermek nagykorúvá válásáig a szülők jogosultságot szerezhetnek, és amelyeknek célja, hogy az állam a gyermekes családok többletterhein enyhítsen. Ebbe a definícióba azonban nem tartozik bele több olyan támogatás, mely a gyermekek védelméről vagy éppen az őket érintő szociális ellátásokról és igazgatásról szól. (Kristó, 2014. 44. o.)

Dolgozatom témájából fakadóan fontosnak tartottam kitérni a családpolitika, valamint a népesedéspolitika összefüggéseinek szakirodalmi áttekintésére. Ruzsicska szerint „a népesedéspolitika a társadalom, az állam, vagy bármely nagyobb emberi közösség azon törekvése, hogy a népesedési folyamatokat és struktúrákat a társadalmi, nemzeti, közösségi igényeknek megfelelően befolyásolja”. (Ruzsicska, 2011) A befolyásolás történhet direkt és

egyes területek szabályozása esetén indirekt módon. Ruzsicska ilyen területként említi a családpolitikát is. Ezt a definíciót összevetve Pogány családpolitika definíciójával, mely szerint az állam családpolitikai intézkedések bevezetésével befolyásolni kívánja a népesedési folyamatokat (Pogány, 2003. 305-306. o.), elmondhatjuk, hogy a családpolitika és a népesedéspolitika fogalma között definíciós hasonlóságokat fedezhetünk fel, hiszen a családpolitika e tekintetben a termékenység növelésének eszköze. E hasonlósággal magyarázható a családpolitika elkülönülése más társadalmpolitikai eszközrendszerektől, hiszen míg azokban a jövedelmi kockázat elkerülendő és negatív tartalmú, addig a gyermek vállalása szándékolt és pozitív tartalmú. (Czibere, 2006) A családpolitika társadalmpolitikától való elválasztásán felül szükséges a szociálpolitikától való elválasztása is. Míg a szociálpolitika legfontosabb célja a társadalmi integráció, a társadalom periferiájára kerülés megakadályozása, értékteremtés biztosítása, addig a családpolitika a családot a nemzeti közösség alapértékének tekintő közösségi, állami politika. (Farkas, 2013. 45. o.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) 2011-ben *A családpolitika szerepe a demográfiai változás folyamatában: a tagállamok legjobb gyakorlatainak megosztása* címmel feltáró véleményt készített, melyben megfogalmazták a sikeres családtámogatási politika jellemzőit. Ezek között szerepelt a munka és a családi élet összeegyeztetését lehetővé tevő intézkedések bevezetése; a családok szegénységének megelőzése és az ellene folytatott küzdelem; a gyermekek érdekeit szolgáló, jövedelemtől független tartós és egyetemes szakpolitikai jelleg; a család elismerése és figyelemfelhívás a család szerepére és értékeire; a nagycsaládosok különleges helyzetének figyelembevétele. (EGSZB, 2011. 11. o.) A kormányzati családpolitika az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság ajánlásai alapján átszervezte hazánk családtámogatási rendszerét és az európai jóléti államokhoz hasonló családpolitikai célokat fogalmazott meg, ezáltal egy komplex pilléreken nyugvó, stabil rendszert létrehozva. A legfőbb célok a családalapítás feltételeinek (kiemelten az otthonteremtés) támogatása, a gyermekszülés-és nevelés támogatása (anyagi, illetve pedagógiai infrastruktúra), valamint a családi élet és munka összehangolása (visszatérés a munkapiacra, rugalmas foglalkoztatási formák) mentén fogalmazódtak meg. A magyar kormány elköteleződését a családbarát Magyarország létrehozása mellett bizonyítja, hogy 2010 óta permanensen nő a kormány által a családtámogatásokra fordított összeg. 2021-ben a GDP arányos ráfordítás meghaladta az 5%-ot, mellyel Magyarország világelsővé vált. (Novák, 2021) A családpolitikai rendszer pillérjeit a következő táblázat mutatja be:

A családpolitika pillérjei	Az egyes pillérek funkciói
Családtámogató rendszerek	❖ gondozó, ellátó funkció ❖ részleges anyagi tehermentesítés
Családsegítő és mentális szolgáltatások	❖ tanácsadási szolgálat, krízisintervenció ❖ meditáció
Gyermekjóléti szolgáltatások	❖ jelzőfunkciók ❖ családgondozás
Családok önsegítő és közösségi szerveződései	❖ közösségi védelem (önszerveződés) ❖ mentális prevenció ❖ generációs szolidaritás
Családi élet és a munkaerőpiaci jelenlét összehangolását segítő programok	❖ gyermekek napközbeni ellátása ❖ munkajogi és munkahelyi védelem ❖ munkahelyi visszailleszkedés elősegítése ❖ családbarát munkahely ❖ atipikus foglalkoztatás ❖ rugalmas munkahelykörülmények ❖ nemek közötti egyenlőség elősegítése
Szociomedikális rendszerek	❖ családvédelmi szolgálat ❖ védőnői szolgálat ❖ család- és gyermekorvosi hálózat
Otthonteremtő programok	❖ építési, lakásvásárlási és felújítási támogatások (hitelek, CSOK és egyéb vissza nem térítendő támogatások) ❖ öngondoskodás, lakáscélú előtakarékoskodás ösztönzése ❖ lakókörnyezet minőségének javítása ❖ szociális lakásállomány ❖ „helyi támogatás” ❖ lakásfenntartási támogatás ❖ adósságkezelési szolgáltatás ❖ gyermekvállalás ösztönzése
Családbarát környezet	❖ családbarát települések ❖ pozitív közbeszéd ❖ segítő, elfogadó attitűdök ❖ fizikai és szellemi akadálymentesítés

1. táblázat: A családpolitika pillérjei és funkciói (Farkas Péter vázlata alapján); (Farkas, 2013. 46. o.)

Dolgozatomban elsődlegesen azokat a 2010 után bevezetett, pénzbeli családtámogatási ellátásokat vizsgálom, melyek esetében a korábbi kutatások és elemzések alapján kimutatható

gyermekvállalást ösztönző hatás. Kiemelt figyelmet fordítok továbbá a 2019-ben útjára indított Családvédelmi Akcióterv keretében meghozott intézkedésekre.

1.2. Családvédelmi Akcióterv

2018 novembere és decembere között zajlott le a családok védelméről szóló Nemzeti Konzultáció, melyre összesen 1,3 millió egyetértő válasz érkezett. Ez az eredmény egyértelmű visszaigazolást mutatott a 2010 óta folytatott családközpontú politikára és további családvédelmi intézkedések meghozatalára bízta a döntéshozókat. Ennek okán a magyar kormány 2019 elején jelentette be a hétpontos Családvédelmi Akcióterv elindítását, melynek célja a pronatalista politika jegyében a gyermekek születésének ösztönzése és a családok megélhetésének és otthonteremtésének minél szélesebb körben történő támogatása.

A családvédelmi akcióterv keretében bevezetett intézkedések a családok nagyon széles spektrumának nyújt segítséget, hiszen a már gyermekeket nevelő családok mellett a családalapítás előtt állók is a támogatni kívánt célcsoportok között szerepelnek. A fiatalok családalapításának és otthonteremtésének támogatása az akcióterv keretében bevezetett babaváró támogatás, valamint a Családi Otthonteremtési Kedvezmény (CSOK) bővítése révén valósul meg. Ezenfelül a Családvédelmi Akcióterv részét képezi a nagyszülői gyed bevezetése, a bölcsődehálózat fejlesztése, a legalább négy gyermekes édesanyák szja-mentessége, a gyermeket vállaló családok jelzáloghiteltartozásának csökkentése, valamint a nagycsaládosok autóvásárlási kedvezménye.

A bevezetett intézkedések tükrében továbbra is látszik, hogy a családpolitika fő célja már nem a szegénység csökkentése, sokkal inkább a vágyott gyermekek megszületésének ösztönzése a támogatási rendszeren keresztül. A népesedéspolitikai elveken túl a magyar kormány családpolitikájának elvei között szerepel a munka és a családi élet összeegyeztetése. Ezen az elven nyugszik a bölcsődei férőhelyek számának növelését célzó intézkedések, a nagyszülői gyed bevezetése, vagy például a négy gyermekes édesanyák adómentessége. (KINCS, 2019. 2. o.)

1.3. Családtámogatási rendszer fogadtatása a közvélemény-kutatások tükrében

A dolgozat ezen fejezetében időrendi sorrendben mutatok be korábbi közvélemény-kutatókat, annak érdekében, hogy a családtámogatási rendszer megítélésének változásait könnyebben tudjam feltárni. Az áttekinteni kívánt korábbi közvélemény-kutatók kiválasztása

során a gyermekvállalást ösztönző politika támogatottságának mérésén túl szempont volt a kutatás reprezentativitása, valamint időbelisége. Ennek okán az áttekintésbe a Családi Otthonteremtési Kedvezmény (CSOK) bevezetését követően végzett kutatások, valamint - az összehasonlíthatóság érdekében - egy, a családtámogatási rendszer átalakításának kezdetén végzett vizsgálat eredményei kerültek bele.

Kapitány Balázs 2011-es kutatásában a pronatalista népesedéspolitikák támogatottságát, valamint a családtámogatások ismertségét vizsgálta. A megkérdezés során arra a kérdésre kereste a választ, hogy a kitöltők szerint mit tehet az állam a népességcsökkenés ellen. A kérdésre a válaszadók 82%-a felelt, hogy az államnak a gyermekvállalást, gyermeknevelést lenne szükséges támogatnia, tehát a válaszadók jelentős többsége a pronatalista irányt támogatta. Ugyanezen kutatás az akkori (2009-2010 közötti időszak) családpolitikai rendszer megítélését, a bonyolultságon és kiszámíthatatlanságon keresztül vizsgálta. Az eredmények szerint a válaszadók több, mint kétharmada tartotta az akkori családtámogatási rendszert bonyolultnak és kiszámíthatatlannak. (Kapitány, 2011)

A Republikon Intézet 2016-ban készített reprezentatív közvélemény-kutatást, mely az előző évben bevezetett Családi Otthonteremtési Kedvezmény (CSOK) társadalmi megítéléséről és fogadtatásáról készült. A kutatásban részt vevők 43%-a tartotta helyes kormányzati intézkedésnek az otthonteremtési támogatást, míg a nemleges válaszolók és a bizonytalanok aránya közel azonos volt. Az otthonteremtési kedvezmény megítélését a politikai preferenciákon keresztül vizsgálva elmondható, hogy a kormánypárti kitöltők háromnegyede támogatta, míg az ellenzékiek relatív többsége elutasította azt, így a pártpolitika befolyásoló ereje megfigyelhető a kutatás eredményeiben. (Republikon Intézet, 2016)

Ugyanabban az évben az Iránytű Intézet által végzett közvéleménykutatás a családpolitikát, valamint népességfogyás kapcsolatát kívánta feltárni. A kutatás a felnőtt népességet reprezentáló, ezer fős mintára épült. A megkérdezettek 58%-a egyetértett azzal az állítással, miszerint Magyarország legnagyobb problémáinak gyökere a népességfogyás, míg 36% elutasította azt. Az intézet 2015-ös hasonló kérdéseken alapuló kutatásával összevetve 6 százalékponttal nőtt azok aránya, akik szerint elegendő a magyar népesedési válság kezeléséhez a kormány családpolitikája, ezzel párhuzamosan 6 százalékponttal csökkent az elégtelen kitöltők aránya. A változás ellenére a negatívan ítélezők aránya 2016-ban 71% volt. A kutatás külön vizsgálta a Családi Otthonteremtési Kedvezmény (CSOK) társadalmi megítélését. A kutatásban résztvevők 38%-a jónak, 19%-a rossznak ítélte meg a támogatást, míg a bizonytalanok aránya 33% volt. (Iránytű Intézet, 2016)

Magyarországon 2018 a „Családok éve” volt, ennek keretében a kormány Nemzeti Konzultációt indított a családok védelméről. A közvélemény-kutatásokhoz képest politikai célzatú és annak megfelelő módszertannal összeállított Nemzeti Konzultációt összesen 1 382 294 magyar állampolgár töltötte ki. Az eredményeket megvizsgálva elmondható, hogy a kitöltők túlnyomó többsége szerint kulcsfontosságú a megfelelő családalapítási környezet biztosítása, a válaszadók 97,5%-a vallotta, hogy a családtámogatási programokat munkavégzéshez kell kötni. A nagycsaládosok kiemelt támogatása mellett tette le voksát a válaszadók 93%-a, azonos arányban támogatják a főállású anyaság állami elismerését. Az anyaság és munka összehangolását a kitöltők közel 98%-a támogatta. (Magyarország Kormánya, 2019) A Nemzeti Konzultáció eredményeire alapozva 2019. februárjában a kormányzat bejelentette a Családvédelmi Akcióterv elindítását. A hétpontos akciótervnek köszönhetően egyre több közvélemény-kutatás épült a bevezetett intézkedésekre, melyek közül a legfontosabbakat tekintem át a következőkben.

A Nézőpont Intézet 2018 novemberében a családok védelméről szóló Nemzeti Konzultációt követően 1000 fő telefonos megkérdezésével országos reprezentatív kutatást végzett. A kutatás eredményei alapján a megkérdezettek 81%-a támogatja a kormány azon intézkedéseit, melyek során a családok kerülnek középpontba. A kérdést a pártpreferencia függvényében vizsgálva elmondható, hogy a megkérdezettek többsége, párhovatarozástól függetlenül egyetért a támogatások mértékének növelésével. Ennek okán a demográfiai fordulat szorgalmazása pártok feletti, nemzeti ügynek tekinthető. A vizsgálat kitért a CSOK társadalmi megítélésére is, melyet a vizsgált időpontban 68%-os társadalmi konszenzus övezett. (Nézőpont Intézet, 2018)

Orbán Viktor miniszterelnök 2019 februárjában bejelentett családvédelmi akciótervének támogatottságát a Nézőpont Intézet két kutatásban vizsgálta. A bejelentést követő három órában a teljes felnőtt népességre reprezentatív online-közvélemény-kutatásban 541 főt kérdeztek meg. A villámkutatásban résztvevők 63%-a, a kormányellenesek 40%-a támogatja a bejelentetett intézkedéseket. (Nézőpont Intézet, 2019) A bejelentést követően 2019. február 19-23. között végzett kutatás már a társadalom egy szélesebb szegmensét érte el. A közvélemény-kutatás 1000 fő telefonos megkérdezésével készült, a minta reprezentatívnak tekinthető felnőtt lakosság körében. A kormány családpolitikájának támogatottsága a megkérdezettek körében 79%-os, a kormányellenesek körében ötven százalék feletti volt. (Nézőpont Intézet, 2019)

A Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (továbbiakban KINCS) 2019 februárjában 500 legalább egy öt év alatti gyermeket nevelő kisgyermekes édesanyát kérdezett meg a Családvédelmi Akciótervről. A megkérdezett édesanyák 98,6%-a értett egyet a

családvédelmi akcióterv intézkedéseivel. A dolgozat szempontjából releváns támogatások esetében a támogatottság magasnak bizonyult, hiszen a CSOK bővítését a válaszadók 95%-a, a fiatal házaspárok kedvezményes kölcsönét közel 90%, a nagycsaládosok autóvásárlási kedvezményét közel 81%, a négy gyermekes édesanyák szja-mentességét 78,5% támogatta. A kutatás vizsgálta a válaszadók gyermekvállalási attitűdjeit is. A megkérdezettek közel fele (49,2%) szeretne öt éven belül újabb gyermeket, a további eloszlások mentén megfigyelhető, hogy a megszületett gyermekek számának növekedésével párhuzamosan csökken a gyermekvállalási kedv: amíg az egygyermekes édesanyák 71,5%-a, addig a háromgyermekesek 18%-a tervezi, hogy újabb gyermeke születik az elkövetkezendő öt évben. (KINCS, 2019)

Az intézet 2019. áprilisában azonos alapokon végzett kutatás eredményeit vizsgálva elmondhatjuk, hogy a Családvédelmi Akcióterv keretében bevezetett intézkedések részleteinek pontos meghatározása, megismerése után is megmaradt az egyetértés azzal, hogy a csomag elemei javítják a családok helyzetét. A kutatás vizsgálta az intézkedések támogatottságát: a fiatal házaspárok babaváró támogatásának a bevezetését (78%), a négygyermekes anyák személyi jövedelemadó-mentességét (76%) és a CSOK bővítését (75%) értékelték pozitívan. A gyermekek számának függvényében fontos megemlíteni, hogy a gyermektelenek körében a legnépszerűbb intézkedésnek a Babaváró támogatás bizonyult. (KINCS, 2019)

A 2019-es adatok tükrében a KINCS 2020-ban is megismételte a Családvédelmi Akcióterv megítéléséről szóló felmérését. Az intézkedések 2019-ben mért 60%-os támogatottsághoz képest a 2020-as kutatásban már 80% fölötti adatról beszélhetünk. 2019-ben az akcióterv keretén belül meghirdetett támogatások közül a nagycsaládosokat érintő autóvásárlási támogatás volt a legkevésbé népszerű, 2020-ra ez megváltozott és a támogatás népszerűsége 83%-ra emelkedett. Az intézet 2020-as felmérésben már az intézkedések hasznosságát is mérte. Az eredmények szerint a válaszadók többsége elégedett az intézkedésekkel és 70%-a hasznosnak tartja azokat. A leghasznosabb intézkedések között szerepel az autóvásárlási támogatás mellett a CSOK (82, 2%), valamint a négy gyermekes anyák szja-mentessége (78,4%). A gyermekek számának függvényében vizsgálva a kérdést a gyermekesek minden intézkedést hasznosabbnak ítélték, mint azok, akiknek nincs gyermekük.

A gyermekvállalási attitűdöket vizsgálva a kutatásban részt vevők közel fele (48,9%) két gyermeket szeretne, 27,4% pedig három gyermeket tervez élete során. Egy gyermeket a válaszadók 13%-a, négy-vagy több gyermeket 10% tervez. A kutatásban a gyermekes és gyermektelen válaszadókat külön vizsgálva megállapítható, hogy a gyermektelen válaszadók 41,5%-kal nagyobb arányban terveznek gyermeket, mint a gyermekes válaszadók. A

válaszadók közel háromnegyede szerint (73,2%) a Családvédelmi Akcióterv intézkedései javítják Magyarország népesedési helyzetét és hozzájárulnak a népességfogyás megállításához. (KINCS, 2020)

A Századvég Intézet 2020 év végén Európa Projekt nevű kutatása a család és családalapítás fontosságát, a demográfiai problémákra adott válaszokat és a gyermekvállalást ösztönző állami segítségnyújtásról alkotott véleményt vizsgálta az európai népesség körében. A kutatás eredményeinek tükrében megállapítható, hogy az európai országok válaszadóinak döntő többsége számára fontos a család. A továbbiakban a kutatás hazánkra vonatkozó elemeit mutatom be.

Az állam támogató szerepének szükségességét vizsgálva Magyarországon 75% azoknak az aránya, akik nélkülözhetetlennek gondolják a családok állami támogatását, míg az európai országok közül Magyarországon a legmagasabb azoknak az aránya (90%), akiknek az életébe nagyon fontos szerepet tölt be a család.

A kutatás vizsgálta a gyermekvállalási attitűdöket is. Az eredményeket megvizsgálva elmondható, hogy az európaiak 87%-a legalább egy gyermeket szeretne vállalni, míg azoknak az aránya, akik gyermek nélkül képzelik el az ideális családot 5%. Magyarországon ez az arány 1%. A gyermekvállalást ösztönző politika elengedhetetlen eleme a fiatal, családalapítás előtt állók állami támogatása. Ezzel az állítással az európaiak relatív többsége (50%), a magyarok 88%-a ért egyet, míg a nagycsaládosok kiemelt támogatásával az európaiak 52%-a ért egyet. A volt szocialista országokban ez az arány 60%. (Századvég Intézet, 2020)

A családpolitika társadalmi megítéléséről szóló legfontosabb közvélemény-kutatások áttekintése során a következő összefüggéseket tártam fel:

1. Magyarországon a család szerepe kiemelt jelentőséggel bír a lakosság körében. A gyermekvállalási attitűdöket áttekintve látható, hogy a magyarok döntő többsége tervez gyermeket vállalni a jövőben, mely eredmény a pronatalista politika támogatottságát vetíti előre. Látható, hogy amíg a kormányzat családpolitikájának megítélése 2011-ben bizonytalan volt, addig 2020-ban már a megkérdezettek abszolút többsége értett egyet a magyar családpolitikát meghatározó irányelvekkel.

2. A bevezetett intézkedések is hasonló eredményt mutatnak, mint a családpolitika megítélése. Látható, hogy az intézkedések részeleteinek megismerése, valamint a tapasztalati lehetőség következtében évről-évre növekedett, mind a CSOK, mind a Családvédelmi Akcióterv keretében bevezetett támogatások megítélése. A CSOK

megítélése a bevezetését követő évben inkább bizonytalan volt, majd a bevezetését követő 5 évben permanens növekedést mutatott.

3. A családtámogatási rendszer fogadtatását a pártpreferencia függvényében vizsgálva elmondható, hogy habár a kormánypárti válaszadók értenek nagyobb arányban egyet az intézkedésekkel, az ellenzéki szavazók egyetértésének aránya nem tér el ettől drasztikusan.

2. Kutatási módszertan: kérdőíves megkérdezés

Primer kutatásom során kvantitatív módszert alkalmazva kérdőívet állítottam össze. A megkérdezés anonim módon történt. A survey módszer alkalmazása lehetővé tette számomra a vizsgált sokaság számszerűsítését és statisztikai módszerekkel történő elemzését. A kérdőívemet elektronikus úton juttattam el potenciális válaszadókhoz, melyben segítségemre volt a Nagycsaládosok Országos Egyesülete (NOE), valamint a Fiatal Családosok Klubjának Egyesülete (FICSAK). A két szervezet kiválasztását és megkeresését az elsődleges célcsoport, a családok – különösképpen a nagycsaládosok - széleskörben történő elérése indokolta. Emellett kontrollcsoportként illesztettem be a vizsgálatba egy fiatal, egyetemista csoportot, akiknek egy szűk körét tudtam a közösségi hálón keresztül elérni. A kérdőíves megkérdezés célja, hogy megvizsgálja két kiemelt célcsoport, a nagycsaládosok, valamint a fiatal, családalapítás előtt állókon keresztül a kiszélesített családtámogatási rendszer gyermekvállalási kedvre gyakorolt hatását, valamint a gyermekvállalást ösztönző politika társadalmi fogadtatását. Kutatásom célzott mintavétele okán nem tekinthető reprezentatívnak sem az egész populációt tekintve, sem a célcsoportokon belül.

Kérdőívem első részében a válaszadókra vonatkozó általános demográfiai adatokat vizsgáltam meg. Vizsgáltam a válaszadók nemét, korát, legmagasabb iskolai végzettségét, az egy háztartásban élő személyek számát, valamint a háztartások saját bevalláson alapuló anyagi helyzetét. Ezen ismervek alapján vizsgálom, hogy a családalapítás előtt állók, valamint a már gyermekeket nevelők mely csoportja mely vizsgált ellátásokat vette már igénybe vagy tervezi igénybe venni, illetve hogyan ítéli meg a magyar családtámogatási rendszert. Kutatásom során szeretném feltárni, hogy a családtámogatási rendszer megítélése függ-e a válaszadók korától, iskolai végzettségétől, valamint jövedelmi helyzetétől. A kérdőív ezen részében többnyire zárt, előre megadott, egymást kölcsönösen kizáró kérdések fordultak elő.

A kérdőív második felében a vizsgált témakör szerint relevánsabb, speciális kérdések szerepelnek. Ezen kérdések során vizsgálom az elérhető családtámogatási eszközök és támogatások gyermekvállalásra gyakorolt ösztönző hatását, az eszközök és támogatások megítélését. Emellett ebben a részben szerepelnek a kívánt, valamint teljesült gyermekszámra vonatkozó kérdések is. Ezen szegmensben a zárt, célirányos kérdéseken túl, nagy hangsúlyt fektetek a kiértékelésnél az utolsó, nyitott kérdésre adott válaszokra, hiszen itt lehetőséget adtam az egyéni vélemény formálásra a családtámogatási rendszer hiányosságait illetően.

2.1. Hipotézisek

A kérdőívemre érkezett válaszok kiértékelése előtt – a korábbi közvélemény-kutatások tapasztalatai és a családpolitika iránya, valamint újabb eszközei alapján - néhány előfelvetést fogalmazok meg a várható eredményekre vonatkozóan.

Első hipotézisem szerint a családpolitikai intézkedések ösztönzőleg hatnak a gyermekvállalásra. A KSH legutóbbi 2021-es adatai szerint az elmúlt 10 évben 1,23-ról 1,56-ra emelkedett hazánkban a teljes termékenységi arányszám, (Vukovich, 2021) melyet a szakértők a családtámogatási rendszer átalakításával és kibővítésével járó eredményként magyaráznak. (Kreiszné Hudák, 2020. 1. o.) A hipotézis vizsgálata során gyermekvállalási szándékkal kapcsolatos kérdéseket tettem fel gyermekvállalás előtt állóknak, valamint gyermekes szülőknek. Alhipotézisként fogalmazom meg, hogy a két vizsgált célcsoportnál eltérések mutatkoznak a gyermekvállalási motivációk között, tehát az ösztönző hatás nem egyenletes, nem általános.

Második hipotézisem, hogy a gyermekesek körében pozitív a gyermekvállalást ösztönző politika megítélése. Alhipotézisem szerint ettől szignifikánsan eltér a családalapítás előtt állók véleménye. A Kopp Mária Intézet 2020-ban készített az új otthonteremtési intézkedések társadalmi fogadtatását vizsgáló felmérést, melynek eredményeként fogalmazták meg azt az állítást, miszerint minél több gyermeke van valakinek, annál inkább ért egyet az új családtámogatási intézkedésekkel. (KINCS, 2020) Ugyanezen felmérés eredményei alapján azt is megállapíthatjuk, hogy a gyermektelenek kritikusabbak egyes intézkedésekkel szemben. Kutatásom során a fentebb említett eredményeket felhasználva terjesztem ki a vizsgálandó témakört a családtámogatási rendszer egyéb eszközeire.

Következő felvetésem szerint a családpolitika pozitív megítélése nem jelenti minden eszköz egyöntetű támogatását. Feltételezem, hogy a gyermekesek számára alanyi jogon és azonos összegben járó juttatások (például: családi pótlék) befagyasztása nem népszerű az érintettek

körében. A magyar családtámogatási rendszer részét képező alanyi jogon járó, vagyis univerzális támogatások befagyasztásának időpontja a 2008-as gazdasági válságkezelés idejére tehető. Ez az jelenti, hogy a két legtöbbet igényelt, mindenki számára azonos összegű támogatás, a családi pótlék, valamint a mindenkori nyugdíjminimum összegéhez kötött, a kisgyermekek harmadik életévéig járó gyermekgondozást segítő ellátás (gyes) összege több, mint tíz éve változatlan. A hipotézisvizsgálat során arra keresem a választ, hogy a vizsgált csoportokon belül mennyire jellemző az újonnan bevezetett ellátások mellett, a hagyományos, univerzális ellátások összegemelésére iránti igény.

A negyedik és egyben utolsó hipotézisem, hogy a kormány iránti szimpátia, valamint a családtámogatási rendszer megítélése korrelál egymással. A Policy Solutions és a Friedrich-Ebert-Stiftung elemzést készített a magyar társadalom körében az Orbán-kormány elmúlt tíz évéről, melyben a szakpolitikákat érintő változásokról is kérdezték a felmérésben részt vevőket. Az eredmények alapján az elmúlt tíz év legnépszerűbb kormányzati intézkedések között jelent meg a családtámogatás is. A megkérdezettek 57%-a szerint a többgyermekes családok állami támogatásának növekedése az elmúlt tíz év legfontosabb kormányzati teljesítménye. A pártpreferenciákat is vizsgálva azonban árnyaltabb képet kaptak az elemzők, hiszen a családtámogatási rendszer támogatottsága leginkább a bizonytalan szavazók (párt nélküliek) körében volt megfigyelhető, hiszen kétharmaduk (67%) értékelte az elmúlt évtized egyik legnagyobb kormányzati teljesítményének a többgyermekesek nagyobb állami támogatását. A kormánypárti szavazók 54%-a tartja fontosnak a nagycsaládosok támogatását, de az ellenzéki pártok esetében is többnyire magas támogatottság figyelhető meg (MSZP: 41%; DK: 49%; Momentum: 51%; LMP: 52%; Jobbik: 55%; Egyéb: 54%). (Friedrich-Ebert-Stiftung – Policy Solutions, 2020) A hipotézisvizsgálata során ezen eredmények tükrében keresem arra a választ, hogy a saját válaszadói körömben kimutatható-e a kapcsolat a kormány iránti szimpátia és a családtámogatási rendszer megítélése között.

3. Kutatási eredmények

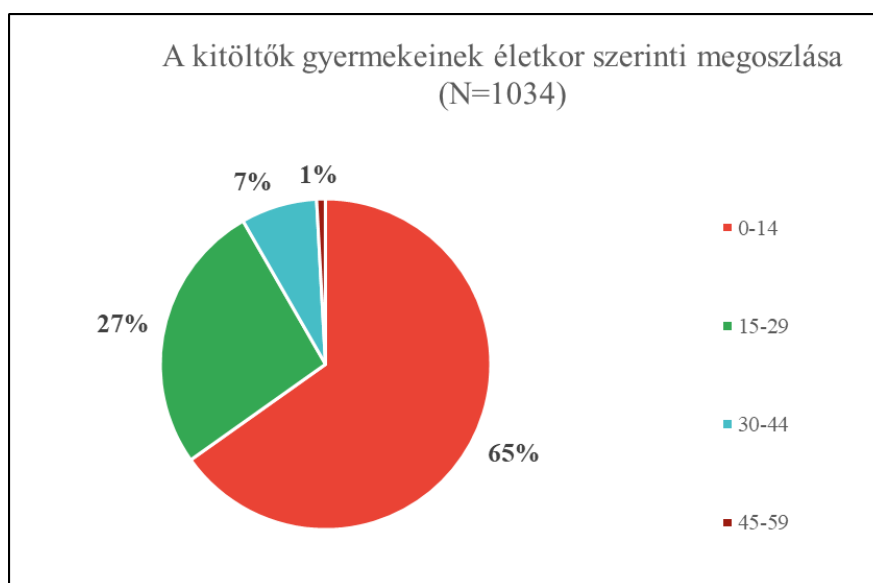
A beérkezett válaszok értékeléséhez, adatok elemzéséhez SPSS táblázat-és adatkezelői programot, valamint Microsoft Excel táblázatkezelő programot használtam.

3.1. Demográfiai adatok bemutatása

A kérdőívemre (ld. Melléklet) érkezett válaszok közül nem vettem figyelembe a hiányos, illetve a nem a célcsoportba tartozó egyének általi kitöltéseket. Ilyen okokból összesen 16

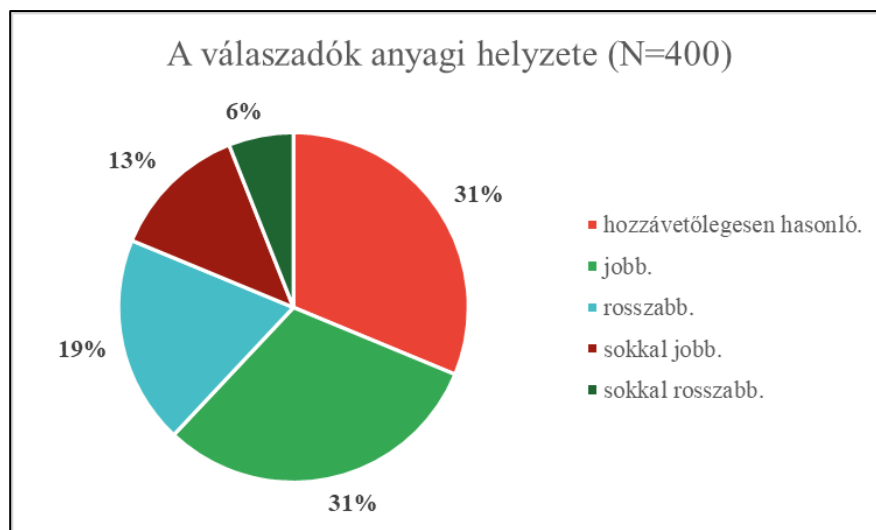
válaszadót zártam ki a kutatásból, így a kérdőív elemzése során összesen 400 válaszból dolgoztam, ebből 66 válaszadó családalapítás előtt álló, a jövőben gyermeket vállalni szándékozó fiatal volt. A további 334 válaszadó legalább egy gyermeket nevel. A válaszadók 75%-a nő, 25%-a férfi volt, átlagéletkoruk 40 év. A minta nemek közötti eloszlása nem arányos, tehát az eredmények e tekintetben sem tekinthetők reprezentatívnak. A gyermekek számára vonatkozó válaszok alapján a válaszadók 9%-ának egy, 11,25%-ának kettő gyermeke van. A megkérdezettek több, mint 63%-a pedig 3 vagy több gyermeket nevel, így elmondható, hogy sikerült elérni a jelenlegi családtámogatási rendszer egyik legfőbb kedvezményezett csoportját, a nagycsaládosokat.

Felmérésemben vizsgáltam a gyermekek korának megoszlását is, amihez az inputot kötelező nyílt kérdésként tettem fel a gyermekes kitöltőknek. Figyelembe véve, hogy egyes kitöltőknek több gyermeke is van, összesen 1034 gyermek korát vizsgálva elmondható, hogy a válaszadók 65%-a 15 évnél fiatalabb gyermeket nevel. Az adatok megoszlását a következő ábra szemlélteti:

1. ábra: A kitöltők gyermekeinek életkor szerinti megoszlása (saját szerkesztésű ábra)

A válaszadók több, mint háromnegyede (309 fő) felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezik vagy egyetemi tanulmányait folytatja, tehát a mintába többnyire magasabb iskolai végzettségűek kerültek be. A középfokú végzettséggel rendelkezők aránya 21%, míg az alacsonyfokú iskolai végzettséggel rendelkezők aránya csupán 2%.

2. ábra: A válaszadók anyagi helyzete (saját szerkesztésű ábra)

A jövedelmi adatokat vizsgálva a válaszadók 31%-ának anyagi helyzete átlagosnak mondható. Anyagi helyzetét átlagfelettinek ítéli meg a válaszadók szintén 31%-a, míg kiemelkedőnek 13%-a. Átlag alatti jövedelemmel rendelkezik a kitöltők 19%-a, 13% az átlaghoz viszonyítva sokkal rosszabbnak ítélte saját jövedelmi helyzetét. A vizsgált adatok alapján elmondható, hogy a megkérdezettek többségének anyagi helyzete átlagos vagy afeletti. Ez az adat összefüggésben van az iskolai végzettségekben is tükröződő átlagnál magasabb státussal. A jövedelmek vizsgálatakor látható, hogy a gyermekvállalás előtt állók 73,5%-a átlag felettinek ítélte meg anyagi helyzetét, míg a gyermekek esetében ez az arány 37%. Tehát a családalapítás előtt állók többségének vagyoni helyzete kimagaslóan jó, ami magyarázható azzal, hogy amíg a gyermekvállalás előtt állókkal egy háztartásban élő személyek számának átlaga 2,6 addig a gyermekek esetében ez a szám 4,1. Ezenfelül magyarázó tényező lehet a gyermekek száma is, hiszen a gyermeknevelés a háztartások kiadásainak növelésével jár. Fontosnak tartom megemlíteni a jövedelmi kérdés adatait vizsgálva, hogy a téma érzékenységből fakadóan feltételezhető, hogy a válaszadók nem adnak mindig teljesen őszinte választ ez pedig az eredmények torzulásához vezethet. (Havasi, 1997. 833. o.)

3.2. A gyermekvállalás ösztönzése

A kitöltők gyermekvállalási kedvét összesen öt fő kérdés mentén vizsgáltam, kitérve a már meglévő gyermekek számára, életkorára, a családalapításkor tervezett gyermekszámra, valamint a meglévő gyermekeken felül a további gyermekvállalásra. Ez utolsó kérdés esetében, amennyiben terveznek további gyermekeket vállalni, kértem megjelölni a további tervezett

gyermek-, gyermekek számát is. Az adatokból kiderül, hogy a gyermekvállalás előtt álló kitöltők 80%-a szeretne gyermeket, 20%-a pedig bizonytalan a kérdésben, a nemleges válaszadók az adatok tisztítása során kikerültek a vizsgálati körből. Az eredmények azt sugallják, hogy a nagycsaládos életforma ebben a körben egyre népszerűbbé válik, tehát a gyermekvállalást ösztönző politika pozitív társadalmi fogadtatása nem meglepő, hiszen gyermekvállalás előtt álló kitöltőim 44%-a két, míg 52%-a három vagy több gyermeket tervez. A jövőre irányuló gyermekvállalásra vonatkozó kérdésekre a gyermekek 13%-a azt válaszolta, hogy tervez további gyermeket vállalni, míg a vizsgált csoport 75%-a nemmel válaszolt. A további gyermeket-, gyermekeket tervezők 84%-a egy, 16%-a két további gyermeket szeretne vállalni a jövőben. A nemmel válaszolók közel 82%-a legalább három gyermeket nevelő szülő, így a nemleges válaszok magas aránya nem alacsony gyermekvállalási kedvet jelent. A vizsgálat során a kívánt és a vállalt gyermekszám alakulására fókuszáltam, így azok a kitöltők, akiknek nincs gyermeke kikerültek a vizsgálati körből, hiszen esetükben jellemzően nincs eltérés a két adat között, tehát nem tartoznak a vizsgálandó célcsoportok közé. A gyermeket nevelők csoportjánál vizsgáltam a családalapításkor tervezett gyermekek számát is, ezt az adatot összevettem a vállalt gyermekek számával, amit a következő táblázat szemléltet:

Hány gyermeke van Önnek?	Családalapításkor hány gyermeket szeretett volna?				
	0	1	2	3	4 vagy több
1	3%	15%	53%	21%	9%
2	4%	2%	47%	44%	2%
3	0%	6%	28%	51%	15%
4 vagy több	1%	1%	9%	31%	58%

2. táblázat: A vállalt gyermekek számának eloszlása a tervezett gyermekszám függvényében (saját szerkesztésű táblázat)

Az táblázat jól mutatja, hogy a vizsgált sokaságon belül a nagycsaládosok többségénél megfigyelhető, hogy kisebb azoknak az aránya, akiknél eltér a vágyott gerekszámtól a tényleges gyermekszám. Emellett jól látható, hogy a mintában jelentős azoknak az aránya, akiknek a realizált gyermekszáma elmarad a tervezett gyermekszámtól. Az egygyermekesnél 83%, a kétgyermekeseknél 46%, míg a háromgyermekeseknél 15% volt azoknak az aránya, akik több gyermeket szerettek volna, mint amennyi van, tehát a gyermekszám emelkedésével párhuzamosan a két adat közötti különbség csökkenése figyelhető meg. Meg kell említeni, hogy ez az eredmény nem reprezentálja természetesen sem a családok, sem a nagycsaládok teljes csoportját, ráadásul összefügghet olyan a kutatás során nem vizsgált tényezőkkel, mint a családi háttér, a testvérek száma vagy éppen a vallásosság.

A jelenlegi családpolitika gyermekvállalást ösztönző hatásának mérésére egy egyértelmű kérdést is megfogalmaztam. A kérdést kétféleképpen tettem fel, mely a válaszadók korábbi válaszaitól függően jelent meg. A jövőben gyermeket vállalók esetében a jelenre, míg a több gyermeket vállalni nem akarók esetében a múltra vonatkozóan tettem fel a kérdést. Azok a válaszadók, akik nem szeretnék több gyermeket vállalni 90%-os arányba válaszolták, hogy az elérhető családtámogatási eszközök nem befolyásolták gyermekvállalási kedvüket, míg a jövőben gyermeket vállalni szándékozó kitöltők körében ugyanez az arány 62%, 23%-uk az elérhető támogatások mellett is óvatos a gyermekvállalás kérdésében, 15%-uk pedig ösztönzőnek tekinti az elérhető családtámogatási eszközöket. A megkérdezettek körében a tervezett gyermeke számának átlaga (2,9) magasabb, mint a vállalt gyermekek számának átlaga (2,5), tehát a mintán belül is érzékelhető, hogy a vállalt gyermekszám nem éri el a családalapításkor tervezett gyermekszámot. A KINCS egy 2020-ban végzett felmérésében a válaszadók körében a tervezett gyermekek számának átlaga 2,37 (KINCS, 2020. 11. o), míg a KSH azonos évi gyorsjelentése szerint a hazai teljes termékenységi arányszám 1,49 volt. (KSH, 2020) Az adatok tükrében elmondható, hogy a mintámban az országosnál kedvezőbb kép figyelhető meg a vállalt és tervezett gyermekszám közötti különbségeket tekintve, ami természetesen befolyásolja a beérkezett válaszokat és azok értékelését is.

Első hipotézisemet, miszerint a családpolitikai intézkedések ösztönzőleg hatnak a gyermekvállalási kedvre, a válaszadók nagy részének nyilatkozata nem igazolta. Mégsem lehet egyértelműen cáfolni e hatás létezését, mivel a gyermekvállalási kedv egyértelműen magas a vizsgált csoporton belül. Míg a korábban áttekintett közvélemény-kutatásokban a két gyermeket tervezők voltak többségében, addig kutatásomban a családalapítás előtt állók többsége számára az ideális gyermekszám a három, tehát a kitöltők többsége nagycsaládban gondolkodik. Döntésük lehet önálló, de aligha függetleníthető a környezettől, a látott mintáktól és a vágyott gyermekekkel járó (anyagi és egyéb) terhektől. Ráadásul a gyermektelenek kisebb arányban állították, hogy nem befolyásolja gyermekvállalásukat a jelenlegi családpolitikai szabályozás, így alhipotézisemet fenntartom, és a többi kérdésem keresztül további vizsgálatnak vetem alá.

3.3. A pronatalista politika társadalmi fogadtatása

A gyermekvállalást és annak feltételeit javító családpolitika társadalmi megítélésének tanulmányozása során speciális kérdéseket kaptak a kitöltők. Azon kívül, hogy megvizsgáltam a családpolitikát meghatározó irányelvekkel való egyetértést, felmértem azt is, hogy a

meghatározó családtámogatási eszközök közül, melyeket vették igénybe vagy tervezik igénybe venni a kitöltők. A válaszlehetőségek közé beillesztettem a nem vettem igénybe/nem tervezem igénybe venni lehetőséget, melynek indoklására is kértem a kitöltőket három, a leggyakoribbnak feltételezett válaszopció mentén, kiegészítve ezt egy nyitott kitöltésű opcióval, ahová a válaszadók saját véleményüket is beírhatták. A válaszlehetőséget összesen 164-en (a válaszadók 41%-a) jelölték be, de az indoklásra 181 válasz érkezett, tehát a támogatásokat igénybe vevők közül is többen megosztották véleményüket a tárgyalt eszközökről. A kapott visszajelzések alapján elmondható, hogy aki nem vette vagy nem tervezi igénybe venni a felsorolt támogatások egyikét sem, azok 53%-a számára nem voltak még elérhetőek az adott eszközök gyermekvállalásuk idejében, körülbelül 10%-a fél attól, hogy nem tudja teljesíteni a gyermekszámra vonatkozó feltételeket, 18%-a pedig nem jogosult a támogatás igénybevételére. Az egyénileg megadott válaszok között az önerő hiányát, a zavaros politikai hátteret, valamint a hitel negatív megítélését jelölték meg a legtöbben.

A családpolitikát meghatározó irányelvekkel való egyetértést önmagában és a gyermekek számának függvényében is vizsgáltam. A kitöltők 8,5%-a egyáltalán nem ért egyet az irányelvekkel, 41%-a nem minden elemével ért egyet, 29%-a teljesen egyetért, 21,5%-a szerint pedig jó irányba mutatnak, de nem elégségesek a meglévő intézkedések. A kérdést a gyermekek számának függvényében vizsgálva a következő eredményeket kaptam:

Egyetért-e a jelenlegi családpolitikát meghatározó irányelvekkel?				
Hány gyermeke van Önnek?	Egyáltalán nem értek vele egyet	Nem minden elemével értek egyet	Jó irányba mutatnak, de nem elégségesek a meglévő intézkedések	Igen, egyetértek
Nincs gyermekem	15.2%	40.9%	24.2%	19.7%
1	20.0%	62.9%	2.9%	14.3%
2	15.2%	54.3%	17.4%	13.0%
3	4.0%	41.3%	26.0%	28.7%
4 vagy több	3.9%	27.2%	21.4%	47.6%

3. táblázat: A gyermekszám függvényében mért a családpolitikát meghatározó irányelvekkel való egyetértés (saját szerkesztésű táblázat)

Az eredmények láttán elmondható, hogy az a hipotézisem, miszerint a gyermekes családok körében pozitív a családtámogatási rendszer megítélése, csak részben igazolódott. A négy vagy több gyermekes kitöltők esetében egyértelműen kimutatható a szakpolitika többségében pozitív megítélése, a gyermekszám csökkenésével párhuzamosan viszont a megítélés egyre kritikusabb. Látható, hogy a gyermektelenek közel 41%-a egyáltalán nem ért egyet a

meghatározó irányelvek minden elemével, míg a többi válaszlehetőség esetén az eloszlás hasonló. Ezt az eredményt magyarázhatja, hogy az e csoportokba tartozók többsége számára a gyermekvállalás egyelőre nem aktuális, így a magyar családtámogatási rendszert és annak irányelveit aligha ismerik teljes mélységében. Az egy, illetve két gyermeket nevelő kitöltőknél a kritikusabb hozzáállás valószínűleg leginkább arra a rendszert ért kritikára vezethető vissza, hogy az egy és két gyermekes családok több kedvezményből is kimaradtak-kimaradnak. Ezt a döntéshozók az utóbbi időben igyekeztek ellensúlyozni, és a legtöbb családtámogatási kört szűkítetten, de kiterjesztették e családokra is, azonban az eredményekből az látható, hogy ennek a mintában nem volt hatása az eszközök megítélését tekintve.

Ahhoz, hogy a családtámogatási rendszer társadalmi megítéléséről átfogó képet kapjak beillesztettem a kérdőívem végére egy nyitott kérdést is, melyben a családtámogatási rendszer hiányosságait, problémáit kértem kifejezni.

3.4. A családtámogatási rendszert ért kritikák

A családpolitika egyik alapvető kérdése, hogy csupán a gyermekek megszületését ösztönzi-e, vagy a felnevelésüket és gondozásukat is. Ugyancsak kardinális és elvi jelentőségű, hogy a támogatás alanyi jogon vagy feltételekhez kötötten elérhető, s ha az utóbbi, akkor kiket, mely társadalmi csoportokat kedvezményez a szabályozás. Ebben a fejezetben részletesen elemzem a nyitott kérdésre érkezett válaszokat, melyekkel a családtámogatási rendszer hiányosságait vizsgáltam a kérdőívemet kitöltők körében.

A kérdésre összesen 239 releváns válasz érkezett, ebből csupán 16 gyermekvállalás előtt álló fiataltól. Itt szeretnék visszautalni a korábban tett állításomra, mely szerint a gyermekvállalás előtt álló válaszadók többségének nincs elég tudása a családtámogatási rendszerről. A kitöltők ezen csoportjának 24%-a (az összes válaszadó mindössze 6,7%-a) válaszolta meg a nyitott kérdést és, közülük többen is jelezték, hogy nem ismerik a rendszer egészét, illetve nem tartják elégségesnek a szakpolitikát érintő információközlést. Az információhiány és az átláthatóság problematikáját több, gyermekes válaszadó is felvetette.

Az önálló véleményalkotásra szolgáló kérdésre érkezett válaszokat a válaszadók legmagasabb iskolai végzettsége, jövedelmi helyzete és gyermek száma alapján elemeztem. A válaszadók 75%-a felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezik vagy egyetemi tanulmányait folytatja, 70%-a saját anyagi helyzetét átlagosnak vagy afelettinek értékelte és 67%-uk minimum három gyermekes szülő. Az adatokat összevetve a teljes minta eloszlásával

elmondható, hogy a saját mintához képest sem reprezentatív a kérdésre válaszolók köre, hiszen nagyobb arányban válaszoltak a közép-és felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők, valamint a sokgyermekesek. Emellett a jövedelmek eloszlásánál megfigyelhető, hogy a teljes minta eloszlásához képest magasabb az átlag alatti jövedelemmel rendelkező válaszadók aránya.

3.4.1. Egy-, illetve kétgyermekes családokat támogató ellátások

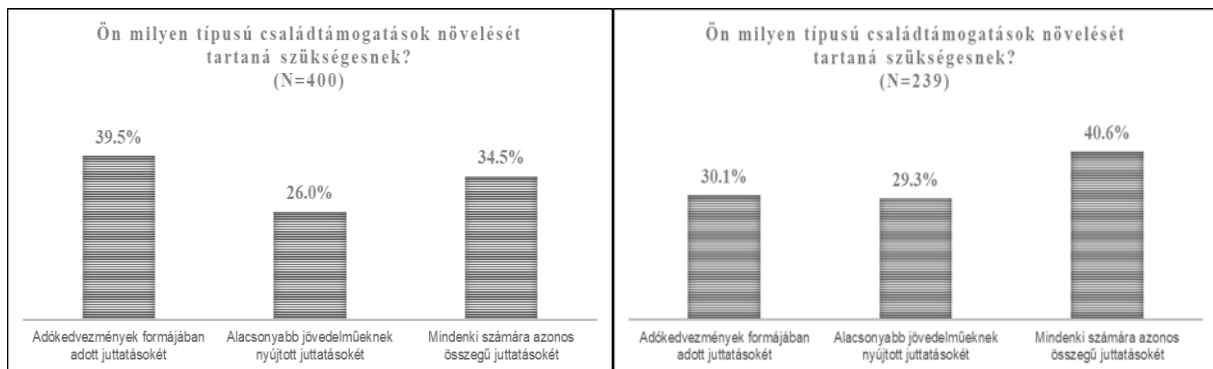
A válaszok közel egyharmadában szerepelt az egy-, illetve kétgyermekes családokat támogató ellátások hiánya. Láthattuk, hogy az egygyermekes kitöltők 63%-a, míg a kétgyermekesek több, mint fele vélekedett a családpolitikát meghatározó irányvonalakról úgy, hogy annak nem minden elemével ért egyet. A kérdésre válaszolók több, mint egynegyede volt legfeljebb kétgyermekes szülő, ezzel magyarázható, hogy a rájuk vonatkozó támogatások kiszélesítése bizonyult a harmadik leginkább hiányolt elemnek. Ezt csak az alacsonyabb jövedelmű családok alacsony összegű támogatása, valamint a családi pótlék és a gyermekgondozást segítő ellátás (gyes) emelésének hiánya előzi meg.

A jelenlegi szabályozás szerint a kérdőívben is vizsgált támogatások esetében látható, hogy a kétgyermekes családok számára az otthonteremtési támogatások összege jóval alacsonyabb a nagycsaládosokéhoz képest. A Babaváró kedvezmény esetében bár a felvett hitel kamatmentessé válik a második gyermek megszületését követően, összegének csak 30%-át engedik el. Emellett a két gyermeket nevelők számára az autóvásárlási kedvezmény sem elérhető. Az egygyermekes családoknál még szűkebb az elérhető családtámogatási eszközök köre, hiszen az otthonteremtési támogatások közül csupán a Családi Otthonteremtési Kedvezményt (CSOK) tudják igénybe venni, melynek maximális összege esetükben 600 ezer forint. A szabadfelhasználású Babaváró hitelt igényelhetik, azonban egy gyermek esetén csupán a hitel kamatmentességét tudják élvezni.

Látható, hogy a családtámogatási rendszer megítélését ez erősen befolyásolja, hiszen annak negatív megítélését erősíti az egy- és kétgyermekes családok körében, így magyarázza azt a korábban ismertetett eredményt is, mely szerint a gyermekek számának csökkenésével párhuzamosan a családpolitika irányával egyetértők aránya is csökken.

3.4.2. Az alacsony jövedelműek számára nyújtott juttatások

Az alacsony jövedelemmel rendelkezők támogatását a válaszadók jelentős része kiterjesztené, véleményük szerint nem elégséges az e társadalmi rétegnek nyújtott támogatások köre. A kérdéskört vizsgálva arra kerestem a választ, hogy a kitöltők milyen típusú családtámogatás növelését tartanák szükségesnek. A válaszok megoszlását mutatja be a következő két diagram:

3. ábra: Családtámogatások növelése a teljes válaszadói körön belül, valamint a nyitott kérdésre válaszolók körében (saját szerkesztésű ábrák)

A baloldali diagram a teljes válaszadói kör válaszainak megoszlását mutatja be, míg a jobb oldali a családtámogatási rendszer hiányosságaira rákérdező nyitott kérdésre válaszolókat. Mindkét esetben megfigyelhető a válaszok eloszlása közötti kis különbség. Amíg a teljes válaszadói körön belül az adókedvezmények formájában adott juttatások növelését tartották legtöbbször szükségesnek, addig a nyitott kérdés esetében a mindenki számára azonos összegű juttatásokét, azonban egyik esetben sem beszélhetünk kiugró értékekről. A két kérdésre adott válaszokat összehasonlítva ellentmondás figyelhető meg. A véleményt formáló kérdés esetén a válaszadók megközelítőleg fele emelné az alacsony jövedelműek támogatásának összegét, tehát szerveznék szociális alapon a családpolitika támogatási rendszerét. Ennek ellenére, amikor zárt kérdésben kaptak hasonló tartalmú kérdést többen álltak ki a jelenleg is érvénybe lévő munkavégzéshez kötött szerveződés és az adókedvezmények formájában nyújtott támogatások mellett, ami vélhetően arra utal, hogy a válaszadók többsége számára előnyös a jelenlegi rendszer, de közben sokukban erős a szociális érzékenység is.

3.4.3. A családi pótlék és gyermekgondozást segítő ellátás befagyasztása

A második legtöbbet említett hiányosság az univerzális, vagyis alanyi jogon járó, azonos összegű gyermeknevelést segítő ellátások emelése volt. Annak tudatában, hogy a válaszadók 67%-a három vagy több gyermeket nevel elmondható, hogy a nagycsaládosok többségét is zavarja a családi pótlék stagnálása, attól függetlenül, hogy számukra nem ez a támogatás a leglényegesebb. Ugyanez igaz a gyermeknevelési támogatás (gyet) és a gyermekgondozást segítő ellátás (gyes) összegének növelésére is, hiszen többen ezt is hiányossággként fogalmazták meg. A válaszadók közül többen is említették a 2018-tól bevezetett családi pótlék és családi adóalapkedvezményre vonatkozó szigorításokat, mely szerint a gyermekek után csupán akkor és addig járnak a juttatások, míg közoktatási intézményben tanulnak, tehát kimaradás és felsőoktatási intézményben folytatott tanulmányok esetében az ellátásokat megvonják a családoktól.

A korábbi diagram eredményeit megfigyelve elmondható, hogy a teljes válaszadói kör 34,5%-a tartja szükségesnek az olyan, mindenki számára azonos összegű juttatások növelését, mint az említett családi pótlék vagy a gyes, míg a nyitott kérdésre válaszolók közel 41%-a vélekedett ugyanígy. Megfogalmazott hipotézisem, mely szerint a gyermekvállalást ösztönző politika pozitív megítélése nem zárja ki az univerzális támogatások befagyasztásának elutasítását, igazoltnak tekintendő, hiszen annak ellenére, hogy a válaszadók csak kis arányban vallották azt, hogy nincsenek megelégedve a családpolitika jelenlegi rendszerével, az univerzális támogatások esetében még a négygyermekesek is kiálltak a családi pótlék emelésének szükségessége mellett.

3.4.4. További fontosabb kritikák

A válaszadók közül többen az anyák munkapiaci integrálódását, az atipikus foglalkoztatás nem megfelelő szabályozását is a családtámogatási rendszer problémájaként emelték ki. Jelenleg Magyarországon a családtámogatási rendszer munkaalapon szerveződik, ami azt jelenti, hogy elsődlegesen a munkával rendelkező gyermekvállalókat célzó támogatások elérhetőek a családok számára hazánkban. A családpolitika célkitűzései között is megjelenik a családi élet, valamint a munka összehangolása. Ennek érdekében 2011-ben megújult a Családbarát Munkahely felhívás, mely értelmében akkor tekinthető családbarátnak egy munkahely, ha olyan körülményeket biztosít, amellyel elősegíti, hogy az érintett személyeknek, tehát a vállalatnál dolgozó munkavállalóknak és családtagjaiknak a családi élete minél inkább

kiteljesedjen. (Wilhelm, 2018. 7.o.) A családbarát munkahelyek térnyerése ellenére a kisgyermekes édesanyák számára a munka- és a magánélet összekapcsolása mindennapi kihívást jelent, ez a probléma a válaszadói körömben is megjelenik. Ennek elsődleges oka, hogy számos vállalat nem meri vállalni a családbarát intézkedéseket, hiszen azok számos korláttal és költségtöbblettel járnak. Az édesanyák munkaerőpiacra történő visszatérésnek megkönnyítése érdekében 2014-ben bevezetésre került a gyed extra. A bevezetett eszköz több támogatás egyidejűleg történő folyósítását teszi lehetővé, így a munkaerőpiacra visszatért édesanyák munkavégzésük mellett is jogosulttá válnak a gyermekgondozási díjra, valamint a gyermekgondozást segítő ellátásra. A dolgozat nem vizsgálja az anyák munkaerőpiaci helyzetét, így ennek az elemnek a részletes elemzésére sincs lehetőségem, azonban az adatok tükrében elmondható, hogy sem a családbarát munkahelyek létrejöttének állami támogatása, sem a gyed extra bevezetése nem tekinthető a munka- és a családi élet összehangolásának elégséges eszközének.²

3.5. A családtámogatási rendszer megítélése és a kormány iránti szimpátia

A családtámogatási rendszer, valamint a kormány iránti szimpátia közötti összefüggés keresése érdekében megkérdeztem válaszadóimat arról, hogy a kormány iránti szimpátiája befolyásolta vagy jelenleg befolyásolja-e a családpolitikáról alkotott véleményét. A pártpreferencia mérésétől tartózkodtam, mert a téma érzékenységből fakadóan félő volt, hogy nagyfokú torzulást eredményezett volna, így a fentebb említett eldöntendő, zárt kérdésemén túl, a korábbi fejezetben hosszasan tárgyalt nyitott kérdésre adott válaszok alapján kívántam hipotézisemet vizsgálni. A válaszokat önmagukon túl, a gyermekszám alakulása, valamint a szükségesnek tartott családtámogatás típusán keresztül is vizsgáltam. Ezenfelül a megfelelő következtetések levonásához szükségesnek tartom összevetni azt, hogy a válaszadók mely támogatástípus összegének növelését tartják szükségesnek, azzal, hogy a válaszadók szerint kiket támogat a jelenlegi kormány családpolitikája.

A megkérdezettek közel 30%-át saját bevallása alapján befolyásolja a kormány iránti szimpátiája a családtámogatási rendszer megítélése során, míg 70%-át nem. A kérdést a gyermekek számának függvényében vizsgálva elmondható, hogy a legnagyobb százalékban (30%) a nagycsaládosok, valamint a gyerektelenek (32%) azok, akiket befolyásol a kormány

² További kutatások végzését indokoltnak tartom a témában, hiszen a jelenlegi koronavírusjárvány a munkaerőpiacot is átalakította, mely átalakulás akár az atipikus foglalkoztatásba vetett bizalom növekedéséhez vezethet.

iránti szimpátia. A kétgyermekesek 28%-a, míg az egygyermekesek 20%-a válaszolta, hogy kormány iránti szimpátiája hatással van a szakpolitika iránti megítélésére. Azok a kitöltők, akiket a kormány iránti szimpátiájuk befolyásol, véleményalkotásuk során 45%-ban az adókedvezmények formájában adott juttatások növelését tartanák szükségesnek, 25%-ban az alacsony jövedelműek juttatását, 30%-ban pedig az univerzális juttatásokat növelnék. Tehát azok a válaszadók, akiket befolyásol a kormány iránti szimpátiájuk közel fele az munkaalapú családtámogatások körének bővítését támogatják, ami összefügg a jelenlegi kormány családpolitikai elveivel.

A kormány iránti szimpátia befolyásoltságát, valamint a családtámogatási rendszer irányvonalával való egyetértést vizsgálva megállapítható, hogy azok körében, akik egyetértettek a jelenlegi rendszer irányával, 43%-ukat befolyásolja véleményformálása során a kormány iránti szimpátiája. Akiket saját bevallásuk alapján befolyásol a kormány iránti rokonszenv, azok 30%-a nem minden elemével ért egyet, 20%-a szerint nem elégségesek a meglévő intézkedések és ellátások és csupán 8%-uk vallotta azt, hogy nem ért egyet az iránnyal. A befolyásoltság tagadása esetében az arányok a következőképpen alakultak: a válaszadók 9%-a egyáltalán nem, 46%-a a meglévő intézkedések nem minden elemével ért egyet. Az irányt jónak tartók, valamint az intézkedésekkel egyetértők aránya azonos volt (23%-23%). A két változót kapcsolatelemzésnek vettem alá, mely alapján megállapítható, hogy a két ismérv között gyenge szignifikáns kapcsolat mutatható ki ($p=0,001$; Cramer's V értéke: 0,201). Tehát a hipotézisem, mely szerint a kormány iránti szimpátia, valamint a családtámogatási rendszer megítélése korrelál egymással igaznak bizonyul, hiszen ok-okozati összefüggést nem állapíthatunk meg, azonban a kapcsolat kimutatható. Az ismertetett adatok tükrében elmondható, hogy a kormánnyal szimpatizálók körében magas azoknak az aránya, akik egyetértenek a családtámogatási rendszert meghatározó irányelvekkel és bátrabban felvállalják azokat, míg a kormánnyal nem szimpatizálók kritikusabbak.

4. Összegzés

Dolgozatomban a magyar családtámogatási rendszert, annak társadalmi fogadtatását vizsgáltam két kiemelt célcsoporton keresztül. A dolgozat áttekintette az elmúlt évek családpolitikai intézkedéseinek társadalmi megítélését egyes közvélemény-kutatások tükrében. Bemutattam, hogy a Családvédelmi Akcióterv keretében milyen intézkedések kerültek bevezetésre és ezek hogyan alakították át a magyar családpolitika célkitűzéseit.

A dolgozatban két kiemelt célcsoport a nagycsaládosok és a gyermekvállalás előtt állók körében végeztem kérdőíves kutatást. Megállapítottam, hogy a kutatásban részt vevők nagy része elégedett a jelenlegi családtámogatási rendszerrel. Bár a jelenlegi rendszer célja, hogy segítse a gyermeket vállalni kívánó családokat a gyermekvállalásához szükséges feltételek megteremtésében, a megkérdezettek többsége úgy ítélte meg, hogy gyermekvállalására nem hatnak ösztönzőleg a jelenlegi családpolitikai intézkedések. Ennek ellenére a tervezett gyermekszámokat vizsgálva kimutatható a családpolitika ösztönző hatása, a vizsgált csoporton belül magas a gyermekvállalási kedv.

Azt is megfigyeltem a kutatás során, hogy családpolitika megítélése erősen függ a gyermekek számától, aminek a magyarázata a családtámogatási rendszer jellegéből adódik. A legpozitívabban a legalább négy gyermekes szülők ítélték a magyar családtámogatási rendszert, míg a gyermekek számának csökkenésével párhuzamosan egyre nő a kritikusabb véleményen lévők aránya, hiszen a családi támogatások mértéke is ütemszerű csökkenést mutat a gyermekek számának függvényében. Ezzel szemben a kormány iránti szimpátia egy kevésbé befolyásoló tényezőként jelent meg a támogatási rendszer megítélésében. A korábbi közvélemény-kutatások alapján is várható volt, hogy a politikai preferenciák nem fogják nagy mértékben befolyásolni a családtámogatások fogadtatását. Ez annak köszönhető, hogy a családpolitika ügye a családok érintettsége miatt túlmutat a pártok szavazóbázisán, és a széles körben elérhető támogatások miatt az állampolgárok többsége képes azonosulni vele. Nem elegendő azonban a családtámogatás, ha mellette eltörpülnek a szociális alapokon nyugvó juttatások. Erre a megállapításra a kérdőívre érkezett válaszokból jutottam, hiszen a mindenki számára azonos összegű juttatásokat biztosító ellátások, mint például a családi pótlék vagy a gyermekgondozást segítő ellátások összegének befagyasztása a támogatási rendszer legtöbbet kritizált eleme. A munkavégzéshez kötött családtámogatási eszközök fontos alapja a kisgyermekes édesanyák munkába állásának biztosítása. Kutatási eredményeimet megvizsgálva az édesanyák részmunkaidős, atipikus foglalkoztatása hiányolt eleme a magyar családtámogatási rendszernek, tehát az édesanyák számára a gyermekneveléssel összeegyeztethető feltételek bővítése további feladatot jelent a döntéshozók számára.

Mivel a jelenleg is érvényben lévő családtámogatási rendszer az idei év elején bevezetett otthonteremtési programokkal vált teljessé, így a kutatási téma a következő években további felmérésekkel bővíthető.

Irodalomjegyzék

CZIBERE KÁROLY (2006): Szociálpolitika, In: *Szakpolitikák a rendszerváltás utáni Magyarországon 1990-2006.*, Rejtjel Politológia Könyvek 26., Budapest, 2006., 62-106.o.

DR. WILHELM GÁBOR (2018): *Családbarát munkahely munkáltatói/ vállalkozói szempontból, gyermek utáni ellátások a TB rendszerén kívül.* Nyugat-Dunántúli JOGpontok, Általános Fogyasztási Szövetkezetek és Kereskedelmi Társaságok Országos Szövetsége
Elérhetőség: <https://www.jogpontok.hu/download/CsaladbaratMunkahely.pdf> letöltés ideje: 2021.04.01.

EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG (2011): *A családpolitika szerepe a demográfiai változás folyamatában: a tagállamok legjobb gyakorlatainak megosztása.* Feltáró vélemény
Elérhetőség: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:218:0007:0013:HU:PDF> letöltés ideje: 2021. 03. 20.

FARKAS PÉTER (2013): Létezik-e önálló családpolitika? *KAPOCS*, 12. évf. 2. sz. 38-49.
Elérhetőség: http://www.ncsszi.hu/download.php?file_id=960 letöltés ideje: 2020. 12. 13.

FRIEDRICH-EBERT-STIFTUNG – POLICY SOLUTIONS (2020): *Orbán 10. Az elmúlt évtized a magyar társadalom szemével.* Friedrich-Ebert-Stiftung – Policy Solutions, Budapest
Elérhetőség: https://www.policysolutions.hu/userfiles/Orban10_final.pdf letöltés ideje: 2021. 03. 15.

GAUTHIER, ANNE H. (2000): *Public policies affecting fertility and families in Europe: A survey of the 15 member states.* European Observatory on Family Matters, Low Fertility, families and Public Policies, Sevilla.
Elérhetőség: <https://scholar.google.ca/scholar?oi=bibs&cluster=11170218737623185903&btnI=1&hl=en> letöltés ideje: 2021. 04. 10.

HAVASI ÉVA (1997): Válaszmegtagadó háztartások. *Statistikai Szemle.* 1997. évi 10. sz. 831–843. Elérhetőség: http://www.ksh.hu/statszemle_archive/1997/1997_10/1997_10_831.pdf letöltés ideje: 2021. 04. 11.

IRÁNYTŰ INTÉZET (2016): Népeségfogyás és családpolitika
http://iranytuintezet.hu/letoltes/?file=/shared/kutatasok/nepessegfogyas_es_csaladpolitika.pdf
letöltés ideje: 2021. 02. 15.

KAPITÁNY BALÁZS - SPÉDER ZSOLT (2018): Gyermekvállalás. In Monostori Judit - Öri Péter - Spéder Zsolt (szerk.): *Demográfiai portré 2018. Jelentés a magyar népesség helyzetéről*. KSH NKI, Budapest: 47-64.

KAPITÁNY BALÁZS (2011): A pronatalista népesedéspolitikák támogatottsága, a családtámogatások ismertsége. In Pongrácz Tiborné (szerk.): *A családi értékek és a demográfiai magatartás változásai*. KSH NKI Kutatási Jelentések, 91. KSH NKI, Budapest, 149–157. Elérhetőség: <https://www.demografia.hu/kiadvanyokononline/index.php/kutatasijelentesek/artic/e/viewFile/379/118> letöltés ideje: 2021. 03. 20.

KINCS (2019): A Családvédelmi Akcióterv fogadtatása a kisgyermekes anyák és a gyermekvállalási korban lévő magyarok körében https://www.koppmariaintezet.hu/docs/CSVA%20fogadtat%C3%A1s_20190925.pdf letöltés ideje: 2021. 02. 15.

KINCS (2019): a kisgyermekes anyák kétharmada kihasználná a Családvédelmi Akcióterv lehetőségeit <https://www.koppmariaintezet.hu/docs/KINCS%20csal%C3%A1dv%C3%A9delmi%20akci%C3%B3%20meg%C3%ADt%C3%A9se%20kisgyermekesek%20k%C3%B6z%C3%B6tt.pdf> letöltés ideje: 2021. 02. 15.

KINCS (2020): Az új otthonteremtési intézkedések fogadtatása. <https://www.koppmariaintezet.hu/docs/Az%20%C3%BAj%20otthonteremt%C3%A9si%20int%C3%A9zked%C3%A9sek%20fogadtat%C3%A1sa.pdf> letöltés ideje: 2021. 02. 15.

KINCS (2020): Gyermekvállalási tervek Magyarországon 2020-ban. <https://www.koppmariaintezet.hu/docs/KINCS%20gyermekv%C3%A1llal%C3%A1si%20tervek%20Magyarorsz%C3%A1gon%202020-ban.pdf> letöltés ideje: 2021. 04. 11.

KREISZNÉ HUDÁK EMESE (2020): Mi kell a demográfiai fordulathoz? <https://www.mnb.hu/letoltes/kreiszne-hudak-emese-mi-kell-a-demografiai-fordulathoz.pdf> letöltés ideje: 2021. 04. 10.

KRISTÓ KATALIN (2014): Gondolatok a családok állami támogatásáról. *Acta Humana*, 2014/4. 39-54. Elérhetőség: http://real.mtak.hu/122738/1/AH_2014_4_Kristo_Katalin.pdf letöltés ideje: 2021. 04. 10.

KSH (2020): Több születés, kevesebb halálozás, mérséklődő természetes fogyás. Gyorstájékoztató, Népmozgalom, 2020. január-szeptember <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/nep/nep2009.html> letöltés ideje: 2021. 04. 11.

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA (2019): A családok védelméről szóló nemzeti konzultáció eredményei. 2019. január 22-ei facebook poszt <https://www.facebook.com/kormanyzat/posts/2451777861561586> letöltés ideje: 2021. 03.20.

NÉZŐPONT INTÉZET (2018): A magyarok több mint 80 százaléka támogatja a kormány családpolitikai döntéseit <https://nezopont.hu/a-magyarok-tobb-mint-80-szazaleka-tamogatja-a-kormany-csaladpolitikai-donteseit/?print=pdf> letöltés ideje: 2021. 02. 17.

NÉZŐPONT INTÉZET (2019): Otthonteremtés: egyetértenek a magyarok a kormányzati irányvonallal <https://nezopont.hu/otthonteremtes-egyetertenek-a-magyarok-a-kormanyzati-iranyvonallal/?print=pdf> letöltés ideje: 2021. 02. 17.

NÉZŐPONT INTÉZET (2019): Társadalmi konszenzus van a családpolitikai akcióterv mellett <https://nezopont.hu/tarsadalmi-konszenzus-van-a-csaladpolitikai-akcioterv-mellett/?print=pdf> letöltés ideje: 2021. 02. 17.

NOVÁK KATALIN (2021): Magyar családtámogatás <https://www.facebook.com/csaledesifjusag/videos/magyarcsal%C3%A1dt%C3%A1mogat%C3%A1s-gdp-52/419334276032073/> letöltés ideje: 2021. 03. 20.

PARLAMENT (2019): 2020 – A családok támogatásának költségvetése. https://www.parlament.hu/irom41/06322/adatok/altind_2.pdf letöltés ideje: 2021. 02. 27.

POGÁNY MAGDOLNA (2003): A családok támogatásáról és a gyermekes családoknak nyújtott egyéb ellátásokról. In: Czúcz Ottó (szerk): *Szociális jog II.* Unió Lap- és Könyvkiadó Kereskedelmi Kft., Budapest 305-306.

POLÓNYI ISTVÁN (2002): *Az oktatás gazdaságtana.* Osiris Kiadó, Budapest
Elérhetőség: <https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/oktatas-gazdasagтана/index.html>
letöltés ideje: 2021. 04. 09.

REPUBLIKON INTÉZET (2016): Bizonytalan CSOK-a CSOK program megítélése http://republikon.hu/media/21098/republikon_bizonytalan-csok.pdf letöltés ideje: 2021. 02.15.

RUZSICKA YVETTE (2011): A népesedéspolitikai eszközök és hatásuk a gyermekvállalásra. *Jogelméleti Szemle*, 2011/4. Elérhetőség: <http://jesz.ajk.elte.hu/ruzsicka48.html> letöltés ideje: 2021. 04. 10.

SZÁZADVÉG INTÉZET (2020): Az európaiak nem migránsok betelepítésével, hanem a gyermekvállalás ösztönzésével állítanak meg a népességfogyást <https://szazadveg.hu/hu/2020/12/07/az-europaiak-nem-migransok-betelepitesevel-hanem-a-gyermekvallalas-osztonzesevel-allitanak-meg-a-nepessegfogyast~n1420> letöltés ideje: 2021. 02. 17.

TAKÁCS JUDIT (2012): Termékenységi korlátok a 21. Század eleji Magyarországon. *Demográfia*, 55. évf. 2-3. sz. 147-171. Elérhetőség: <https://core.ac.uk/download/pdf/20034427.pdf> letöltés ideje: 2021. 04. 09.

Mellékletek

1. melléklet: Kérdőív

- 1) Az Ön neme:
 - a) Nő
 - b) Férfi
- 2) Az Ön születési éve:
- 3) Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége/státusza:
 - a) Alapfokú iskolai végzettség
 - b) Középfokú iskolai végzettség
 - c) Felsőfokú iskolai végzettség
 - d) Egyetemi hallgató vagyok
- 4) Az Önnel egy háztartásban élő személyek száma:
- 5) Megítélése szerint az Önök háztartásának jelenlegi anyagi helyzete az átlagoshoz (2019-ben 1 főre vetítve havi 134 250 Ft-hoz) képest...
 - a) sokkal rosszabb.
 - b) rosszabb.
 - c) hozzávetőlegesen hasonló.
 - d) jobb.
 - e) sokkal jobb.
- 6) Hány gyermeke van Önnek?
 - a) nincs gyermekem
 - b) 1
 - c) 2
 - d) 3
 - e) 4 vagy több
- 7) Hány évesek gyermekei?
- 8) Szeretne-e (további) gyermeket/gyermekeket vállalni?
 - a) Igen
 - b) Nem
 - c) Nem tudom
- 9) Kérem adja meg, hogy hány (további) gyermeket szeretne vállalni?
- 10) Családalapításkor hány gyermeket szeretne/ szeretett volna?
 - a) 0
 - b) 1

- c) 2
- d) 3
- e) 4 vagy több

11) Opcionális kérdések

Akinek van gyermeke és nem szeretne többet:

Melyik igaz az Ön esetében: az elérhető családtámogatási eszközök...

- a) nem befolyásolták a gyermekvállalási kedvemet.
- b) ösztönözték a gyermekvállalási kedvemet.
- c) visszafogták a gyermekvállalási kedvemet.

Akinek nincs gyermeke- vagy van és szeretne még gyermeket vállalni:

Melyik igaz az Ön esetében: az elérhető családtámogatási eszközök...

- a) nem befolyásolják a gyermekvállalási kedvemet.
- b) ösztönzik a gyermekvállalási kedvemet.
- c) mellett is visszafogott (óvatos) vagyok a gyermekvállalás kérdésében.

12) Nagyobb állami támogatás mellett több gyermeket vállalna/ vállalt volna-e?

- a) Igen
- b) Nem

13) Ön milyen típusú családtámogatás növelését tartaná szükségesnek?

- a) Mindenki számára azonos összegű juttatásokat
- b) Alacsonyabb jövedelműeknek nyújtott juttatásokat
- c) Adókedvezmények formájában adott juttatásokat

14) Az alábbi családpolitikai támogatások közül, melyeket vette igénybe vagy tervezi igénybe venni?

- a) Nagycsaládosok autóvásárlási kedvezménye
- b) Babaváró hitel
- c) Családi Otthonteremtési Kedvezmény (CSOK)/Falusi CSOK/Szocpol
- d) CSOK+Hitel
- e) Egyiket sem vettem igénybe/egyiket sem tervezem igénybe venni

15) Miért nem élt/élne a babaváró, a CSOK és a CSOK+Hitel lehetőségével?

- a) ezek a támogatások akkor még nem voltak elérhetők
- b) nem voltam/vagyok jogosult e támogatások igénybevételére
- c) félek, hogy a gyermek számra vonatkozó feltételeket nem tudnám teljesíteni
- d) egyéb okokból:

16) A kormány iránti szimpátiája befolyásolta/befolyásolja-e a családpolitikáról alkotott véleményét?

- a) Igen
- b) Nem

17) Ön szerint kiket támogat a jelenlegi kormány családpolitikája?

- a) Minden gyermeket vállalót
- b) Rászoruló gyermekvállalókat
- c) Magasabb jövedelmű gyermekvállalókat

18) Egyetért-e a magyar családpolitikát jelenleg meghatározó irányelvekkel?

- a) Igen, egyetértek
- b) Jó irányba mutatnak, de nem elégségesek az intézkedések
- c) Nem minden elemével értek egyet
- d) Egyáltalán nem értek vele egyet

19) Mit hiányol a jelenlegi családtámogatási rendszerből?